

Гузій Аліна Андріївна

студентка

Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Гузій Алина Андреевна

студентка

Института подготовки кадров для органов юстиции Украины

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Huziy Alina

Student of the

Institute for the Training of Personnel for the Judiciary of Ukraine of the

Yaroslav Mudryi National Law University

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК МЕЖДУНАРОДНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ЖЕНЩИН INTERNATIONAL PROTECTION OF WOMEN'S RIGHTS

Анотація. У статті досліджено та проаналізовано основні проблеми міжнародного захисту прав жінок. Розглянуто інституційні механізми захисту прав жінок.

Ключові слова: дискримінація, міжнародні організації, права людини, фемінізм, глобалізація.

Аннотация. В статье исследованы и проанализированы основные проблемы международной защиты прав женщин. Рассмотрены институциональные механизмы защиты прав женщин.

Ключевые слова: дискриминация, международные организации, права человека, феминизм, глобализация.

Summary. The article investigates and analyzes the main problems of international protection of women's rights. The institutional mechanisms for protecting women's rights are considered.

Key words: discrimination, international organizations, human rights, feminism, globalization.

Постановка проблеми. Рівноправність є найважливішою основою будь-якого демократичного суспільства, що прагне до соціальної справедливості і поваги прав людини. Права жінок займають особливе місце у контексті прав людини. Практично у всіх суспільствах і сферах діяльності вони піддаються дискримінації як з юридичної, так і практичної точок зору. Наразі можна спостерігати стрімке зростання ролі жінок у різноманітних сферах суспільного життя. Безперечно, ця проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з численними порушеннями прав жінок, зокрема недостатній захист від насильства, недотримання права на участь у здійсненні міжнародної і внутрішньодержавної політики, а також нерівність між чоловіками і жінками у сфері праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Захисту прав жінок присвятили свої праці такі зарубіжні вчені-правознавці, як: Х. Чарльсворт, В. Брайтон, Е. Бредні, М. Дженіс, Д. Кроуфорд, Х. Крюгер,

Ф. Лич. Особливе місце посідають праці канадської дослідниці Р. Кук, яка виділяє міжнародне право жінок в окрему галузь, обґрунтовуючи це тим, що права жінок не укладаються в традиційне розуміння прав людини і тому не можуть бути забезпечені в рамках існуючої доктрини міжнародного захисту прав людини. Також серед філософів ХХ століття, які провели глибоке осмислення проблем прав жінок потрібно відзначити Симуону де Бовуар. У своїй книзі «Друга стаття» (1949) вона піддала критиці панівну патріархальну культуру, що змушує жінку в ній займати підпорядковане місце.

Взагалі дискусії навколо питання про те, наскільки жінку можна вважати повноправною істотою велися протягом тисячоліть — від іудейських мудреців, Платона, Сократа та Аристотеля до мислителів ХІХ та ХХ століть. Залежне, підпорядковане становище жінки як наслідок передбачало негативне ставлення до неї з боку чоловіків. Як вважав Сократ «три речі можна вважати щастям — те, що ти лю-

дина, а не дика тварина, що ти грек, а не варвар, що ти чоловік, а не жінка.

Одним із перших, хто доводив необхідність рівноправності статей у суспільстві, був давньогрецький філософ Платон.

Як бачимо, зазначена проблема нерозривно пов'язана з питанням побудови сім'ї та суспільства. Тому ступінь визнання за жінкою особистісних прав є показником рівня розвитку загальнолюдської культури, рівня культури конкретного суспільства та держави.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є вивчення проблеми міжнародного захисту прав жінок, сфери суспільних відносин, які виникають у процесі захисту цих прав.

Необхідним є вирішення таких завдань:

- дослідити право жінок у світлі міжнародних стандартів прав людини;
- проаналізувати міжнародно-правові акти у галузі захисту прав жінок;
- розглянути інституційні механізми захисту прав жінок.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне співробітництво із захисту прав людини здійснило вирішальний вплив на становлення та розвиток інституту міжнародного захисту прав жінок. Загалом лише у середині ХХ століття почали відбуватися певні зміни щодо правового становища жінок. У цей час приймається ряд міжнародно-правових документів, які становлять інтерес перш за все тому, що закріплюють принцип рівності жінок і чоловіків.

Міжнародно-правовим актом, що узагальнює всі надбання у цій галузі є Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю в 1979 році. У 1981 році, після того, як були отримані перші 20 ратифікаційних грамот, Конвенція набрала чинності і був офіційно заснований Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок. Задача цього Комітету полягає в спостереженні за здійсненням положень Конвенції державами-учасницями.

Під поняттям «дискримінація щодо жінок» розуміється будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування чи здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі [1]. До такої дискримінації призводить будь-яке розрізнення в поводженні за ознакою статі, яке:

- навмисно чи ненавмисно завдає шкоди жінкам;
- заважає суспільству в цілому визнати права жінок як у приватній, так і громадській сфері;
- заважає жінкам користуватися своїми визнаними правами людини й основними свободами.

Варто відзначити, що майже у всіх сферах діяльності дискримінації піддаються саме жінки.

Така ситуація зумовлена і погіршується наявністю дискримінації в родині, у суспільстві та на робочому місці. Хоча причини і наслідки цього можуть бути різними в різних країнах, дискримінація щодо жінок є широко розповсюдженим явищем. Збереженню цього явища сприяє наявність усталених стереотипів.

Для того, щоб хоча б приблизно показати становище жінок у світі були отримані статистичні дані про економічну і соціальну нерівність чоловіків і жінок, які викликають тривогу. Наприклад, в Азії й Африці жінки працюють на 13 годин на тиждень більше, ніж чоловіки, і в більшості випадків їхня праця не оплачується. У світовому масштабі заробітна плата жінок, за виконання тієї ж роботи, на 30–40% менша, ніж у чоловіків. Жінки займають 10–20% управлінських і адміністративних посад в усьому світі і менше 20% робочих місць на виробництві. Серед глав держав жінки складають менше 5%. Якби в системі національних рахунків неоплачувана робота жінок у домі та у сім'ї розглядалася в якості одного з видів виробничої діяльності, то загальний обсяг виробництва збільшився б на 25–30% [1].

Також під керівництвом ООН відбулося багато міжнародних конференцій, присвячених саме питанню захисту прав жінок. Зокрема, у 2000р. за ініціативою Канади на засіданні Комісії ООН з прав людини обговорювалися питання, що стосуються прав жінок і зачіпають питання сексуального насильства, репродуктивного здоров'я, використання жінки як рабської робочої сили. Крім того, у червні цього ж року в Нью-Йорку відбулася спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН під назвою «Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками і жінками, розвиток і світ в ХІХ столітті», у ході якої була дана практична оцінка позитивних дій, наявних перешкод та невирішених ключових проблем, а також намічені подальші заходи щодо цього питання.

На жаль, в сучасному світі все одно продовжується боротьба між різними статями. І все одно більшість рішень приймаються чоловіками і щодо тих питань, які стосуються всього суспільства, держави, а проблеми жінок вирішуються у другу чергу [2, с. 96].

Хотілося б виділити певний перелік прав, який повинен на практиці забезпечувати рівність у використанні між жінками та чоловіками. Передусім це права, що стосуються політичної, соціально-економічної сфери відносин, а також шлюбно-сімейні відносини та права у сфері освіти. Деякі з них потрібно розглянути більш детально.

I. У політичній сфері:

- право голосу на виборах;
- брати участь у формулюванні і здійсненні політики уряду та займати державні посади.

Досить багато дискусій існує саме до забезпечення рівності жінок у політичному житті. Для забезпечення рівності у цій сфері держави повинні розширити

права, проголошені в статті 25 Міжнародного пакту про цивільні і політичні права, і забезпечити жінкам право голосувати на всіх виборах і публічних референдумах. Особливе значення для жінок має право голосувати анонімно. Жінки, яким не дозволяється у деяких країнах голосувати анонімно, найчастіше змушені голосувати так, як голосують їхні чоловіки. Як наслідок, саме це і обмежує право жінок на їх власну думку.

Держави повинні взяти за обов'язок забезпечити жінкам право обиратися в державні органи, займати інші урядові посади і посади в неурядових організаціях.

Такого роду права можуть бути виконані лише у разі включення жінок у списки урядових кандидатів, скасування обмежень за ознакою статі для деяких посад.

II. У сфері освіти:

- право на однакові умови доступу до навчання в навчальних закладах усіх типів;
- рівні можливості у доступі до однакових програм навчання, однакових іспитів, викладацького складу тієї ж кваліфікації, навчальних приміщень і обладнання однакової якості;
- рівні можливості отримання стипендій [4, с. 50].

На мою думку, саме за допомогою освіти можна викоринити певні стереотипні уявлення, що відклалися в думках людства з приводу чоловіків та жінок. Хибні погляди, думки переходять від одного покоління до іншого, утворюючи певним чином замкнуте коло.

Звичайно, жодна країна світу не забороняє жінкам одержувати освіту. Та все ж таки справжня рівність у сфері освіти полягає в тому, щоб жінкам як і чоловікам надавалися рівні можливості в отриманні стипендій, у доступі для отримання навчання у навчальних закладах усіх типів, у користування однаковими навчальними програмами.

У багатьох країнах батьки не розраховують на те, що їхні дочки будуть працювати за межами дому. Відповідно дівчатам пропонують припинити навчання відразу ж після закінчення середньої чи початкової школи. Навіть на рівні початкової школи учням-хлопчикам може пропонуватися більш насичена і складна навчальна програма, ніж їхнім однокласницям.

Доцільно було б провести реформу системи освіти, для того щоб вона більше не передбачала і не допускала наявності роздільних стандартів і можливостей для юнаків і дівчат.

Звернути увагу потрібно на літературу, що використовуються у школах. Досить часто у самих підручниках можна спостерігати пропаганду нерівності чоловіків та жінок — це призводить до неправильного формування кругозору у майбутньому.

Значна увага жінок приділяється до вирівнювання у правах, які пов'язані з трудовою діяльністю. Такі, як:

- право на однакові можливості при найманні на роботу, в тому числі застосування однакових критеріїв вибору при найманні;
- право на вільний вибір професії чи роду роботи;
- право на рівну винагороду.

Дотепер активну роль у цій боротьбі на міжнародному рівні відіграла Міжнародна організація праці (МОП). По-перше, жінки повинні мати право на вільний вибір професії. Держави повинні створити всі необхідні умови, які б сприяли участі жінок у всіх сферах трудової діяльності, а не в окремих категоріях «жіночих» професій, як і в суспільстві вважаються більш легкими.

По-друге, важливим положенням є те, щоб забезпечити рівність жінок на робочому місці від різних форм насильства. Однією із розповсюджених форм такого насильства є сексуальні домагання. Замість того, щоб відноситися до жінок як до рівноправних колег по роботі, чоловіки найчастіше розглядають їх лише як об'єкт сексуальних домагань.

Для вирішення цієї широко розповсюдженої проблеми Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок у своїй Загальній рекомендації № 12, прийнятій на його восьмій сесії в 1989 році, закликав держави-учасниці включити в їхні доповіді Комітету інформацію про закони, спрямовані проти сексуальних домагань на робочому місці.

У наш час питання насильства проти жінок і підхід до прав жінок в контексті захисту прав людини вийшли на перший план. Сьогодні практично кожний документ, який приймається на міжнародному рівні, розробляється з урахуванням принципу гендерної рівності і містить положення про обов'язкове забезпечення його реалізації. Так, наприклад, Договір про заснування Європейського Співтовариства (консолідована версія) у пункті 2 статті 2 проголошує, що Співтовариство має на меті ліквідувати нерівність і підтримувати рівноправність між чоловіками та жінками.

Важлива роль в розробці та реалізації заходів і програм поліпшення становища жінок, окрім згаданої Комісії зі становища жінок, належить Жіночому Фонду розвитку ООН (ЮНІФЕМ) та Міжнародному навчальному і науково-дослідному інституту з питань поліпшення становища жінок.

На хвилі протесту проти дискримінації жінок все більшої популярності набирає фемінізм — науковий напрям і суспільний рух, метою якого є повна рівноправність чоловіків і жінок у всіх сферах життя. Термін «фемінізм» з'явився тільки у 80-х роках XIX століття, й основоположником цієї течії багато хто вважає, хоч як не дивно, чоловіка філософа Джона Стюарта Мілля. Він писав, що впродовж тисячоліть жінка перебуває в нерівному з чоловіком становищі й це чи не головне гальмо розвитку людства.

Першим документом фемінізму вважають «Декларацію прав жінки та громадянки», написану французенкою Олімпією де Гуж у 1791 р., в якій

було заявлено, що жінка має такі самі права на свободу, володіння власністю, як і чоловік. Але на заваді цьому є «тиранія сильної статі». Беззаперечно, декларація викликала в суспільстві потужний спротив, особливо фраза: «Якщо жінка має право зійти на ешафот, то вона повинна мати право зійти і на трибуну».

Наразі в міжнародних відносинах феміністські дослідження світової політики є досить актуальними. В університетах Швеції, Норвегії, Фінляндії, Австрії, Німеччини та Голландії [5, с. 7]. Можна ствердити, що новий напрям визнається більшістю науковців, які враховують феміністські підходи до питань, пов'язаних з народжуваністю, міжнародною торгівлею людьми, глобалізаційними процесами, розвитком європейських держав. Водночас довкола цього вчення продовжують точитися дискусії, що підкреслює його актуальність.

Висновок. Права жінок і є невід'ємною складовою частиною загальних прав людини. Повна і рівноправна участь жінок у політичному, громадянському, економічному, суспільному і культурному житті на національному, регіональному і міжнародному рівнях, а, також ліквідація всіх форм дискримінації

за ознакою статі є першочерговими цілями міжнародного співтовариства.

У середині ХХ століття намітилися зміни у розгляді міжнародною спільнотою шляхів захисту прав жінок, що було обумовлено зміною в їх розумінні. Якщо до цього переважав патерналістський підхід, який базувався у відношенні до жінки як до більш слабкої істоти, ніж чоловік, такої, що потребує додаткового піклування, то з середини ХХ століття поступово переважає підхід, який визнає, що біологічні відмінності між чоловіками і жінками не повинні бути перешкодою для жінок у реалізації рівних з чоловіками прав. Тому завданням держав є забезпечення жінкам рівних з чоловіками можливостей для їх реалізації. Саме такий підхід був покладений в основу Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, а значить є обов'язковим для всіх держав, що її ратифікували.

Усе це є свідченням того, що процес становлення та розвитку інституту захисту прав жінок має власну досить тривалу історію та складає незамінний досвід для регулювання відносин між державами щодо забезпечення недискримінаційного положення та досягнення рівноправності чоловіків та жінок.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 06.10.1999.
2. Анисимов Л. Н. Международно-правовые механизмы защиты прав человека в рамках Совета Европы и развитие контактов между Востоком и западом / Актуальные проблемы международного права. Сборник научных трудов. — М.: ВЮЗИ, 1989. С. 88–100.
3. Дашковська О. Р. Національні державно-правові механізми захисту прав жінок: світовий досвід і шляхи вдосконалення / Вісник Академії правових наук України. — 2004. — № 2 (37). — С. 199–200.
4. Кук Р. Использование Конвенции по ликвидации всех форм дискриминации женщин для расширения человеческих прав женщин / Заявляем наши права. — М.: Глас, 1996. — С. 46–58.
5. Климчук І. І. Історія формування феміністського напрямку в теорії міжнародних відносин / І. І. Климчук. // Грані, м. Львів. — 2013. — № 11. — С. 1–7.